

quam infanti velint, loqui quam audire patatiores, et prompti docere quod non didicerunt, et aliis praeesse gestientes qui seipsos regere nesciunt.»

Nota: Hic Sapiencia sui studiosos creat doctores, non eē modo quo Cancellarius eos creat in academia: hic enim solum dat titulum Doctoris, doctrinam vero eis indere nequit. At Deus et sapiencia cum creat doctorem, simul doctrinam ei indit, doctrinam, inquam, non vulgarem, quae illi soli sufficiat, qualem habent discipuli; sed plenam et eximiam, qualem decet habere eum qui alios docet. Hoc est quod ait: «Et adimplebit eum spiritu sapienciae et intellectus;» ideoque «stola gloriae induet illum,» id est, ingentem ei quasi doctori eximio honorem et gloriam conciliabit, ideoque et pileo togaque doctorali, vel mitra episcopali, eum vestiet, vestitura eundem in caelo stola gloriae, Doctoribus et Episcopis propria, eisque promissa a Deo, *Daniel. xii, vers. 3.* Quocirca stola haec gloriae symbolum est libertatis, nobilitatis, excellentiae et principatus in sapiente. Sapiens enim est princeps sui, aequae ac mundi: celsior enim est mundo, cujus mens est in caelo. Idipsum cognovere Philosophi et Poetae: unde Horatius lib. I *Epist. 4*:

Ad summam, sapiens uno minor est Jove; dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.

Quare Xenophon, lib. III *De Dictis et factis Socratis*: «Non illos reges, inquit, et principes qui scepra ferunt, dicebat Socrates; neque illos, qui aut a quocumque contigit, electi, aut sorte, aut violentia, aut deceptione assumpti fuerunt; sed qui regere sciant: omnia enim sapienti parent et ipse omnium dominus est.» Praeclarus S. Ambrosius, *epist. 19 ad Constantium*: «Sapienti, ait, nihil alienum, nisi quod virtuti incongruum. Quocumque accesserit, sua sunt omnia; totus mundus possessio ejus est, quoniam toto eo quasi suo utitur.» Huc faciunt illa Senecae paradoxa *epist. 9*: «Sapiens se contentus est. Sapiens nulla re indiget, stultus omnibus. Sapiens omnia sua secum portat. Sapiens se beatum putat: ideoque miser est, qui se non beatissimum judicat, licet imperet mundo.» Porro, «gloria est clara cum laude notitia,» ait S. Thomas. Quocirca «ex omnibus praemiis virtutis amplissimum est gloria,» ait Cicero *Pro Milone*. Si tanti est gloria humana, quanti erit divina, quae a Deo, Angelis et Sanctis omnibus sapienti, id est justo, tribuetur per omnem aeternitatem? «Ponam te in superbiam saeculorum, gaudium in generationem et generationem,» ait ipse per Isaiam cap. *LX, 15*. Haec est ergo quarta dos et fructus sapienciae.

Moraliter, nota hic, sapienciam et Deum, cum quem vocat ad apostolatam, vel munus docendi, praedicandi, gubernandi, simul eidem gratiam illi nueri non tantum necessariam vel utilem, sed et commodam et opportunam, eamque exi-

miam, immittere. Patet id in Apostolis, qui sapientia et gratia praeter ceteris omnibus donati sunt, cum a Christo ad hoc munus vocati et missi sunt. Idem hodie videmus fieri in illis quos Deus vocat mittitque in Indiam, Angliam, Hollandiam. Nunquam Xaverius fuisset Xaverius, id est, nunquam tot gratias et dona incensae charitatis, efficaciae praedicandi, faciendi miracula, et suscitandi mortuos a Deo adeptus fuisset, si in Europa cum ceteris sociis resedisset, nec Indicam missionem a Deo per S. P. Ignatium ei oblatam capessivisset. Indiae ergo Xaverium fecerunt Doctorem, Apostolum, Thaumaturgum. Illum et Apostolos imitentur, qui ad idem munus a Deo vocari se sentiunt, ac similes fidei et virtutis heroes evadent.

Anagogice, Palacius per stolam gloriae accipit aureolam Doctoribus promissam et praeparatam in caelis, ut ea per omnem aeternitatem coronentur. Splendida ad stuporem intuentium fuit stola et vestis C. Caligulae Imperatoris, de qua Suetonius in ejus Vita cap. *LII* sic ait: «Saepē depictas gemmatasque indutus penulas, manuleatus et armillatus in publicum processit, aliquando sericatus et cycladatus, etc. plerumque vero aurea barba fulmen tenens ac fuscina, aut caduceum, Deorum insignia, atque etiam Veneris cultu conspectus est. Triumphalem quidem ornatum etiam ante expeditionem assidue gestavit: interdum et Magni Alexandri thoracem repetitum e conditorio ejus.» At quid haec ad stolas Beatorum, quas eis dabit sapiencia? de quibus *Proverb. IV, 8*: «Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, et corona inelyta proteget te.» Et Isaias cap. *LXI, vers. 10*: «Gaudens gaudebo in Domino, etc., quia induit me vestimentis salutis: et indumento justitiae circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatam monilibus suis.»

6. JUCUNDITATEM ET EXULTATIONEM THESAURIZABIT Vers. 6.
SUPER ILLUM, ET NOMINE AETerno HEREDITABIT ILLUM, — *g. d.* Copiosum gaudium instar thesauri coaccervabit super illum, ac faciet ut nomen aeternum, id est, fama et celebritas aeterna, quasi haereditas, tum in terra, tum in caelo ei obtingat; nimirum «tubicen fortunae est virtus.» Gaudet enim sapiens sua sapientia, velut thesauro pretiosissimo; gaudet et sua doctrina, qua discipulos erudit, sapientes sanctosque efficit. Graeca significantius habent, *laetitiam et coronam exultationis, et nomen sempiternum hereditabit*, id est, haereditare faciet sapientem. Complutenses post *exultationis* addunt *hereditas*, id est *inveniet*; sed illud delent Romana: sensum enim intercudit et obscurat. Tigurina, *haec illi jucunditatem et coronam exultantiae comparabit, et compotem nominis aeterni efficiet*; Syrus, *laetitia et exultatione implebit eum, et nomen saeculi hereditare faciet eum*. Nam «in memoria aeterna erit justus,» *Psalm. CXI, 7*. Alludit ad *Isaiam LXI, vers. 5*: «Dabo eis in domo mea, et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.»

Ita S. Paulus Thessalonicenses vocat suam spem et gaudium: «Quae est, inquit, nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriae? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus? vos enim estis gloria nostra et gaudium,» *1 Thessal. cap. II, vers. 19*. Sic Philippenses cap. *IV, vers. 1*, vocat suam coronam et gaudium. Et S. Joannes *epist. III, vers. 4*: «Majorem, inquit, horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.» Sapiencia ergo practica, id est, virtus et sanctitas, Sanctis conciliat tam gaudium quam nomen aeternum, cum videamus philosophos, reges et principes, per tot monumenta, libros, columnas, mausolea, ambientes famam perennem, aeterna oblivione, imo dedecore sepultos. Vide S. Hieronymum in fine Epitaphii S. Paulae. Est haec quinta sapienciae dos et fructus, quod exhilaret sapientem, ejusque

Quintus,
exhilare
et aeter-
nare.

nomen aeternet, juxta illud *Sapient. VIII, 13*: «Habebo per hanc immortalitatem, et memoriam aeternam.»

Hasce dotes sapienciam suis communicasse, et etiamnum communicare, patet ex historiis et Vitis SS. Doctorum, uti S. Thomae Aquinatis, de quo proinde merito dixit scripsitque Clemens VI Pontifex in sermone de eodem: «S. Thomas fuit exemplar virtutum omnium, earumque exempla erant membra ejus singula: in oculis relucebat simplicitas, in vultu benignitas, in auribus humilitas, in gustu sobrietas, in lingua veritas, in odoratu suavitas, in actibus integritas, in manu liberalitas, in incessu gravitas, in forma honestas, in visceribus pietas, in intellectu claritas, in affectu bonitas, in mente sanctitas, in corde charitas: sic ut species decorque corporis fuerit effigies animae, et imago virtutis.»

Clemens
VI lau-
dat D.
Thomam
Aquin.

SECUNDA PARS CAPITIS,

QUA DOCET SAPIENTIAM NON OCCURRERE STULTIS, SUPERBIS, DOLOSIS ET MENDACIBUS, SED SENSATIS, HUMILIBUS, SINCERIS ET VERACIBUS: III ERGO ILLIUS SUNT CONSORTES, ILLI EXSORTES.

7. HOMINES STULTI NON APPREHENDENT ILLAM, ET HOMINES SENSATI OBIVIABUNT ILLI; HOMINES STULTI NON VIDEBUNT EAM: LONGE ENIM ABEST A SUPERBIA ET DOLO. — Graeca de more concisa haec tantum habent, *non comprehendunt eam insipientes, et viri peccatores non videbunt eam. Procul abest a fastu*. Unde censet Jansenius nostrum Interpretem reliqua addidisse de suo, quia tacite continebantur in antithesi jam dicta. Verum hoc parum est probabile. Unde, uti jam saepius dixi, potius erendum est Nostrum habuisse vetustius et plenius exemplar Graecum. *Stultos* practice vocat peccatores, qui stulte sequuntur suam concupiscentiam, ac mundanos honores, opes, delicias: hi veram sapienciam practicam *non apprehendunt*, quia haec sita est in mundi contemptu, et concupiscentiae mortificatione: ipsa enim docet amare spiritalia et caelestia, ac spernere carnalia et terrena. Quocirca *sensati*, id est prudentes, qui idipsum intelligunt et sapiunt, *obiabunt illi*; *stulti* vero et insensati, sive imprudentes, adeo longe absunt ab illa, ut ne quidem illam videant: illa enim fugit superbiam et dolum, quae sunt vitia stultorum mundi hujus sectatorum. Sic stultos explicat Syrus dum verbit, *non ambulabunt in ea peccatores, et non videbunt eam homines iniqui: longe est a rebellibus*. Causam dat S. Chrysostomus, *homil. 40 in Joan. tom. III*: «Nihil, inquit, tam stultos homines facit sicut malitia, nihil sapientiores reddit quam virtus: etenim gratos, benignos, mites, humanos, mansuetos, lenes efficit. Quid ita affectis prudentibus? fons, mater, radix sapienciae, virtus, non se-

cus ac malitia omnis ex stultitia nascitur: siquidem superbus et iracundus, quoniam sapiencia carent, his affectibus assumuntur; ideo Propheta ait *Psalm. XXXVII, 4*: «Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae: non est pax ossibus meis a facie insipientiae meae; ut omne peccatum ex stultitia ortum habere demonstret: nam qui virtuti studet, qui Deum timet, is sapientissimus est.»

Stultos ergo vocat peccatores, praesertim superbos et dolosos, subdit enim: «Longe enim abest a superbia et dolo.» Ambis igitur sapienciam? esto humilis et sincerus: dum enim studes humilitati, studes sapienciae. Rursum humiles vocantur sensati, quia superbia hominem sensu evacuat, et quasi excerebrat, ait Palacius. Hoc est quod ait Salomon *Sapient. I, 4*: «In malevolam animam non introibit sapiencia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinae effugiet fictum,» graece, *δολον*, id est dolum, fictionem. Et *Proverb. VII, 13*: «Arrogantiam, et superbiam, et os bilingue detestor.» Et Christus de Spiritu Sancto, qui est spiritus sapienciae et veritatis, ait: «Quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum: vos autem (o sensati Apostoli) cognoscetis eum, qui apud vos manebit, et in vobis erit,» *Joan. XIV, 17*. Et: «Confiteor tibi, Pater, Domine caeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus (juxta carnem et mundum), et revelasti ea parvulis,» *Matth. XI, 25*.

Ita revelavit ea S. Francisco parvulo et humili Unde cum F. Elias, alique prudentes juxta saecum

sum ei obstreperent, ipse coram omnibus, ipsoque Cardinale Ostiensi (qui postea creatus Pontifex vocatus est Gregorius IX) ardentem professus est: «Deus, inquit, vocavit me per viam simplicitatis et humilitatis, ut crucis sequar stultitiam. Ipse mihi dixit: Franciscus, ego te volo esse novum fatuellum in mundo, qui operibus et verbis prædicet stultitiam crucis.» Ita Wadingus in *Annalibus Minorum* anno Christi 1219, num. 24. Hoc est quod ait S. Jacobus, cap. III, 17: «Quæ de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia et fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.» Ubi novem præclaras sapientiæ dotes et conditiones assignat. Vide ibi dicta.

Audi Rabanum: «Homines sensati, ait, hoc est, Catholici et religiosi; hi obviant illi (sapientiæ), quia cogitatione, sermone simul et opere divinæ decernunt obtemperare voluntati.» Dixit enim vers. 1: «Qui continens est justitiæ (hoc est, sensatus et prudens), apprehendet eam, et obviabit illi quasi mater honorificata; ut intelligamus divinam pietatem semper esse pronam ad misericordiam, et sponte suam hominibus velle conferre gratiam, si ad ejus perceptionem condignam eorum invenerit diligentiam. Dicit enim ipsa Sapientia: Ego diligentes me diligam, et qui mane vigilaverint ad me, invenient me.» Porro S. Augustinus, conc. 2 in *Psalm.* xc, huc refert illud Christi *Matth.* VIII, 20: «Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos. Vulpes enim notant dolium et dolosos, volucres superbiam et superbos, quorum utriusque longe absunt a sapientia et virtute.» Quidam, inquit Augustinus, de turba cum vellet sequi Dominum, vidit illum Dominus superbum non querere viam humilitatis, sed tympum potentiæ, et ait: Vulpes foveas habent, volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Vulpes dolus est, volucres cæli superbia est. Sicut enim volucres alta petunt, sic superbi; et vulpes cavernas dolosas, ita omnes insidiatores. Quid ergo respondet Dominus? Potest in te habitare superbia et dolus? Christus non habet ubi in te habitet, ubi reclinet caput suum.» Idem in *Psalm.* cxxvi: «Si volumus, inquit, custodiri ab illo qui humiliatus est propter nos, et exaltatus est ad custodiendos, humiles simus. Nemo sibi arroget aliquid; qui autem sibi voluerit arrogare sapientiam, stultus est. Sit humilis, ut inveniat sapientiam, et illuminet illum.»

8. VIRI MENDACES NON ERUNT ILLIUS (sapientiæ) MEMORES: ET VIRI VERACES INVENIUNTUR IN EA, ET SUCCESSUM HABEBUNT USQUE AD INSPECTIONEM DEI. — Explicat quod dixit vers. præced., sapientiam abesse a superbia et dolo: superbos enim et dolosos vocat *mendaces*; utriusque enim multa mentiuntur: superbi quidem de sua excellentia, ut se extollant; dolosi vero de suis machinationibus, ut alios fallant. Dicit ergo *mendaces* non esse me-

mores sapientiæ, qui eam non quaerunt, imo fugiunt ejus dictamina, utpote contraria suis mendaciis et dolis: *veraces* autem, quales sunt humiles et sinceri, inveniri in ea, quia hi student sapientiæ, quæ non est aliud quam veritas practica, docens scilicet quid juxta Dei legem agere, quidque loqui debeant. Unde his Deus dabit *successum*, eorumque acta et dicta prosperabit usque ad iudicium tum particulare, tum universale, quo eorum, uti et cæterorum, actiones omnes inspiciet, id est examinabit, iudicabit, et præmiabit visione Dei et gloria æterna, ut scilicet inspiciant Deum facie ad faciem, eaque beentur, juxta illud *Psalm.* XVI, 13: «Satiabor cum apparuerit gloria tua.» Vide dicta cap. II, vers. 21.

Græca moderna de more accisa sunt; sic enim tantum habent, *viri mendaces non erunt illius memores*. Figurina, *nec viri mendaces illius mentionem facient* (Vatablus, *meminerint*); *viri veraces frequentabunt hanc, et usque ad inspectionem Dei proficient*; Syrus, *qui loquuntur malum, non recordabuntur ejus*. Nam *mendacium* in Scriptura sæpe quodlibet malum et vitium, sicut *veritas* quodlibet bonum sive officium virtutis significat. Quare qui loquuntur obseena, gulosa, iniqua, rixosa, detractoria, maledica, etc., loquuntur mendacium, nec memores sunt sapientiæ. Denique *mendaces* sunt qui aliud docent, aliud faciunt, scilicet quorum cum vita pugnat sermo, qui quod ore docent, hoc opere dedocent et destruunt. Hi enim licet lingua sint memores, tamen reipsa sunt immemores sapientiæ, quia moribus eam convellunt et refutant. Vide S. Chrysostomum homil. 10 in *Acta*, S. Ambrosius, serm. 1 in *Psalm.* I.

9 et 10. NON EST SPECIOSA LAUS (sapientiæ, et consequenter Dei) IN ORE PECCATORIS (manentis in peccato: nam in ore pœnitentis, utilis est, si non speciosa): QUONIAM NON EST A DOMINO MISSUS (scilicet, ad prædicandam sapientiam): QUONIAM A DOMINO PROFACTA EST SAPIENTIA. — Ita legunt Rabanus, Dionysius, Glossa et Jansenius; sed cum Græcis et Latinis Romanis, cæterisque impressis delendum est *quoniam non est a Domino missus*. Jussit Deus *Exodi* XXIX, 36, prius offerri vitulum pro peccato, deinde arietes duos, unum in holocaustum, alterum in victimam pacificam. Cujus ordinis causam dans Tostatus ibidem: «Sacrificium, inquit, quod est pro peccato, est directe ad remissionem peccatorum; sacrificium holocausti est ad laudem et honorem Dei; sacrificium pacificum, est ad gratiarum actiones: sed non est speciosa laus in ore peccatoris; ut Deo accepta sint posteriora sacrificia, oportet ut illud primum præmittatur, tanquam dispositio ad alia.»

Est occupatio: dicit enim quis: Mendaces, puta peccatores, subinde laudant, imo prædicant docentque alios sapientiam (uti faciunt doctores et prædicatores mala vitæ et improbi): ergo falsum est quod dixisti: «Viri mendaces non erunt illius memores.» Respondeo: Mendaces, etsi illius

sint memores in ore et labris, non tamen in corde et mente, quia eam oderunt: idèoque illa in ore eorum laus sapientiæ non est speciosa, nec decens, sed indecens et turpis, adeoque illi non tam laudant quam dedecorant et vituperant sapientiam, tum per improbam vitam, qua factis contrarium docent ei quod verbis prædicant; tum quia prædicationi sapientiæ multa vel falsa, vel vana, et sapientiæ indigna admiscunt, ut sibi nomen inanis sapientiæ et eloquentiæ comparent. Quocirca *Psalm.* XLIX, 16: «Peccatori, inquit, dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas? Quæ verba recitans Origenes, jam lapsus in peccatum idololatriæ (cum enim Gentiles eum cogere solent adolere idolis, minantes, ni id faceret, se vitium castitati ejus per Æthiopem illaturos, ipse hujus vitii metu thus adolevit), eum ab Episcopo Hierosolymitano rogaretur verba ad populum facere, confusus conticuit, ac complicatum librum deposuit, atque cum fletu et lacrymis consedit, omnibus simul cum ipso plorantibus, inquit Epiphanius, *hæresi* 54, licet Baronius, tom. II, anno Christi 253, hæc in dubium revocet, et S. Epiphanius assuta suspicetur, eo quod nec S. Hieronymus, nec S. Augustinus, nec Vincentius Lirinensis, nec quis alius illius ævi, insectans Origenem, idololatriam ei impingat.

Certius exemplum suggerit S. Hieronymus in cap. VI *Isaia* ipsum Isaiam dicentem: «Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, *g. d.* Quia tacui, et non audacter Oziam impium regem corripui, ideo labia mea immunda sunt, et laudes Domini cum Angelis cantare non audeo, ne mihi dicatur: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Non est enim pulchra laudatio in ore peccatoris. Hoc autem diximus, non quod Isaiam talem fuisse doceamus, sed quod ipse pro humilitate et immundis tantum labiis, indignum se Dei laude fateatur.» Hæc S. Hieronymus.

Tales quoque fuere impii Levitæ, quibus Deus per Amos cap. V, 23, intonat: «Aufer a me tumultum carminum tuorum, et cantica lyre tuæ non audiam,» quia, ut ibidem ait S. Hieronymus: «Non est pulchra laudatio in ore peccatoris. Judæorum enim et hæreticorum composita laudatio tumultus est Domino, et, ut ita dicam, grunnitus suis, et clamor asinorum, etc. Carmina ergo si bonis operibus dirigamus, audiuntur a Domino: si malis, concludit aures, et impiorum cantica non dignatur audire.» S. Bernardus, serm. in *Vigil. S. Andreae*: «Si nec justus, inquit, sine modestia et verecundia quadam ad Sanctorum præsumit accedere laudes, quanto magis peccator, in cujus ore non est laus speciosa, timeat semper necesse est vocem illam: Quare tu enarras justitias meas?» Idem, *serm.* 45 inter parvos: «Non est speciosa, inquit, laus in ore peccatoris. Etiam quæ est in ore peccatoris pœnitentis non videtur speciosa, quia adhuc de peccati recordatione et

memoria confusionem patitur, et frequenter inde compungitur. Sed tamen in eo est utilis et fructuosa confessio, etsi non speciosa decoraque laudatio. Postquam vero de beneficiis Dei proficiens adhæret divinæ laudi, et in ea assidue delectatur et proficit, ita ut nihil aliud placeat ei, tunc in ore ejus est speciosa laus Dei: ad similitudinem agricolæ, qui dum stercoret agrum suum, totus in luto est et stercorebus; non est pulcher labor ejus, etsi sit fructuosus: sed quando colligit manipulos segetis, tunc labor est speciosus et dulcis.»

9. NON EST SPECIOSA LAUS IN ORE PECCATORIS. — Nam, ut ait S. Chrysostomus, homil. *Cum presbyter esset designatus*, tom. V: «Sicut in coronis non satis est flores esse puros, nisi pura sit et manus eos contexens: sic et sacris hymnis oportet non verba tantum esse pia, sed et animum hymnis concipientem.» Unde subdit, Davidem *Psalm.* cXLVIII omnes creaturas ad Dei laudem invitare, excepto solo peccatore: «Scorpii, inquit, serpentes et dracones invitantur ad laudandum eum a quo conditi sunt; solus peccator ab hac sacra chœra submotus est, idque jure optimo. Sicut enim musicus a cithara bene modulata chordam dissonam resecat, ne reliquarum vocum harmonia vitietur: sic et Propheta (David) peccatorem velut chordam dissonam, ac velut membrum ægrum ab universo creature corpore resecat.» Additque se hæc concione, quæ ab electione ejus in presbyterum fuit prima, primitias ejus voluisse dicere Deo, eum laudando, sed deterreri hæc sententia Siracidis, utpote conscium quod ipse sit peccator, in cujus ore non est speciosa Dei laus: «Haud frustra, inquit, neque temere dum hæc loquor intersilui. Quia et mentis cogitatio metu confusa est, ad amaras usque lacrymas gravemque ejulatam perducta.» Unde a Dei laude deflectit ad laudes Flaviani Episcopi Antiocheni, a quo ordinatus erat presbyter, quod ejus laus redundet in laudem Dei, nec tamen vetita sit hisce verbis Siracidis. Habetur hæc S. Chrysostomi homilia tom. V, pag. 805, et proxime sequitur orationem habitam in Calendis.

Causam sui dicti subdit Siracides: «Quoniam a Domino profecta est sapientia, *g. d.* Nemo rite potest aut debet laudare et prædicare sapientiam, nisi missus, doctus et inspiratus a Deo: Deus autem ordinarie non mittit nec docet peccatores. Ergo hi non debent eam prædicare, juxta illud *Proverb.* XXVI, 7: «Indecens est in ore stultorum parabola.» Et cap. XVII, 7: «Non decent stultum verba composita.» Græca sic habent, *non est speciosa laus in ore improbi; quoniam a Domino non est missa ad improbum*; Tigurina, *neque enim a Domino proficiscitur*; Syrus, *non est decens orationum* (sapientiæ laus et prædicatio), *quia non fuit ab ante Dominum* (id est a Domino) *data illis*.

Nota: Non dicit laudem in ore peccatoris esse irritam vel illicitam, sed non esse speciosam.

Quare perperam hoc loco abutebantur Donatistæ, ut probarent, baptismum collatum ab hæreticis esse invalidum, ideoque iterandum, quibus respondet S. Augustinus, lib. II *Contra epist. Parmen.* cap. XII: « Cum, inquit, prædicatio peccatoris ore procedit, quærendum est cujusmodi peccatorem hoc loco Scriptura significare voluit. Nam et Publicanus qui justificatus est magis quam ille Pharisæus, utique peccator erat. Si enim vera ejus peccata non erant, falsa erat confessio peccatorum: si autem vera erat confessio, propter quam justificari etiam meruit, procul dubio vera erant peccata. Hæc etiam de oratione sancti Danielis verissime dixerim, qui profecto veraciter ait: Cum orarem et confiterer peccata mea, et populi mei. In cujus ergo ore peccatoris laus speciosa non est, nisi maxime mendacis et ficti, quem Spiritus sanctus disciplinæ fugit? Quem igitur fugit, cum tamen loquitur veritatem, non in ejus ore speciosa est, quia non ei tribuitur cujus particeps non est; sicut speciosa non erat prophetia in ore Caiphæ pontificis sacerdotum, qui nescivit quod dixit, sed cum esset Pontifex prophetavit: sed tamen per ipsum speciosa laus est Dei in auribus audientium, et corde credentium. » Vide de laude Dei pie et humiliter disserentem eundem Augustinum (vel quisquis est Auctor) lib. I *Medit.* cap. XXXIII, et S. Chrysostomum in *Psalm.* CXII: « Laudate, pueri, Dominum. »

10. QUONIAM A DEO PROPECTA EST SAPIENTIA: SAPIENTIA ENIM DEI ASTABIT LAUS, ET IN ORE FIDELI ABUNDABIT, ET DOMINATOR DABIT EAM ILLI. — Hic est discursus Siracidis: Probat non esse speciosam laudem in ore peccatoris, hoc syllogismo. Illa sola laus est speciosa quæ proficiscitur a Deo: at laus peccatoris non proficiscitur a Deo; ergo laus peccatoris non est speciosa. Minorem probat: Sapientia in peccatorem non proficiscitur a Deo: at vero laus est individua comes, quæ jugiter assistit sapientiæ; ergo nec laus vera in peccatorem proficiscitur a Deo. Sensus ergo est, q. d. Sapientiæ soli competit vera laus, puta officium laudandi sua dogmata, sive dictamina sapientiæ; sapientum enim est ea prædicare et celebrare uti verbo, ita et exemplo. Quare hæc laus et prædicatio abundabit in ore fidelis et veracis, non mendacis, uti dixi vers 8. *Et, id est quia, Dominator, puta Deus, qui est fons omnis sapientiæ et laudis, dabit eam (non sapientiam, sed laudem, id est, prædicationem) illi. Hunc esse sensum patet ex Græco, qui sic habet, ἐν σοφίᾳ ἐκδηλοῦται αὐτός, καὶ ὁ Κύριος εὐδοκᾷ αὐτόν, id est, in sapientia dicitur laus vel hymnus, et Dominus prosperabit eum. Pronomen enim αὐτόν, cum sit masculinum, refert αὐτόν, id est, laudem vel hymnum, non σοφίαν, id est sapientiam, utpote feminini generis. Tigurina conditionate vertit, si laus a sapientia pronuntiatur et abundet in ore fidelis, tum Dominus illi aspiraverit; Syrus, in ore sapientum dicitur laus, et qui dominator est in illa, docebit eam, q. d. Dei est docere lau-*

dem, id est, prædicationem sapientiæ, quia ipse ejus dominus est, et dominatur in ea, juxta illud *Psalm.* LXVII, 12: « Dominus dabit verbum evangelizantibus, virtute multa. » Et *Psalm.* XXXII, 1: « Rectos decet collaudatio. »

Nota: τὸ *Dei* non est in Græco, ac potest referri vel ad τὸ *sapientiæ*, vel ad τὸ *læus*; laus enim sapientiæ est laus Dei, qui est ipsa increata Sapientia, a qua omnis creata velut radius a sole promanat, ac consequenter Deo astat laus, quæ est individua comes sapientiæ. Dei enim est tam per se, quam per Angelos et homines, puta Prophetas, Apostolos et doctores, ac maxime per Christum, prædicare veram et salutiferam sapientiam, quæ nos ad beatitudinem, id est, ad Deum, Deique visionem, fruitionem et laudem perennem perducit. Laus enim Dei est beatarum mentium otiosum negotium et negotiosum otium. Hæc enim jugis earum est vox: « Benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorum, Amen, » *Apoc.* VII, 12. Unde

Moraliter, sapientum, id est Sanctorum, in hac vita est assidue jubulare et laudare Deum; sapientiæ enim adest laus, id est pectus, in quo est divina sapientia, crebro in Dei laudes quasi exhalando prorumpit, juxta illud: « Immola Deo sacrificium laudis, » *Psalm.* XLIX, 14. Et: « Lauda, Jerusalem, Dominum: lauda Deum tuum, Sion, » *Psal.* CXLVII, 1. Sancti enim sunt in Jerusalem terrestri, ut pergant ad cœlestem, in qua est plena Jerusalem, id est, visio et fruitio pacis; quocirca laude sua et jubilo inchoant vitam Beatorum et Angelorum. Vide dicta *Apocal.* V, 12, et cap. VII, 12, et *Ephes.* V, 19.

Nota τὸ *in ore fidelis abundabit*: fidelis, id est, primo, veraci; secundo, habenti veram de Deo fidem et cognitionem; tertio, qui fideliter Deum colit eique servit et obedit: in hujus enim ore laus Dei copiosa est et abundat. Unde *Psalm.* CXXXIV, 1: « Laudate, ait, nomen Domini; laudate, servi, Dominum. » Ubi S. Augustinus: « *Psalmus iste, inquit, ut laudemus nomen Domini suadet, causamque quare justum sit illum laudare, subdit, cum dicit: Laudate, servi, Dominum: quid justius, quid dignius, quid gratius? Etenim si non laudaverint servi Dominum, superbi, ingrati, irreligiosi erunt. » Et mox explicans qui servi laudare Deum debeant: « Qui statis in domo Domini, qui statis, inquit, non qui ruitis: illi autem stare dicuntur, qui in mandatis ejus perseverant, qui in fide non ficta, et spe firma, et charitate sincera serviunt Deo. » Hæc ille. Idem, lib. I *Confess.* cap. I: « Magnus, ait, es, Domine, et laudabilis valde; magna virtus tua, et sapientiæ tuæ non est numerus; et laudare te vult homo aliqua portio creaturæ tuæ. » Et paulo post: « Tu enim excitas ut laudare te delectet, quia fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. »*

Sapientum est jugiter laudare Deum.

Sextuplietate laudandus Deus.

Porro, sapientiæ Dei astat laus Dei, quia sapientiam Dei laudant non tantum omnes Angeli et Beati, sed et ipse Deus, puta ipsa SS. Trinitas, in qua Pater immensa laude laudat et glorificat Filium et Spiritum Sanctum; Filius similiter laudat Patrem et Spiritum Sanctum, Spiritus Sanctus Patrem et Filium. Dum enim videt quisque in eis deitatem et divinam majestatem plenam infinitis dotibus, ideoque infinita laude et gloria dignam, idcirco jugiter eos toto affectu laudat et celebrat, idque fecit ab æterno, et faciet in omnem æternitatem. Hæc laus nobis imitanda et assumenda est, uti assumit Ecclesia, cum in fine cujusque psalmi canit: « Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto; » hac enim doxologia non tantum creatam et finitam dicit optatque SS. Trinitati gloriam, sed et increatam ac infinitam, idque magis proprie. Sequitur enim: « Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum, Amen. » Certum autem est, « in principio, » id est, ab æterno, nullam creaturam (utpote quæ nulla tunc fuerit) dixisse: « Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto; » sed id ipsum sola potuit dicere SS. Trinitas sibi ipsi. Atque hæc est summa laus quam Deo dare possumus; est enim immensa, ideoque Deo adæquata.

Ubi nota nos posse laudare Deum, primo, ore et corde nostro; secundo, invitando omnes creaturas ad Dei laudem, ac dicendo cum tribus pueris in igne tribulationis: « Benedicite, omnia opera Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula; » tertio, induendo affectus omnium Sanctorum, Angelorum et Beatorum, jugiter Deum laudantium, eosque Deo offerendo; quarto, offerendo ipsi laudem B. Virginis, quæ laudes omnium hominum et Angelorum tantum superat, quantum philomelæ concentus superat cantus avium omnium; quinto, offerendo ipsi doxologiam Verbi incarnati, puta Christi: humanitas

enim Christi jugiter glorificat SS. Trinitatem super omnes creaturarum et B. Virginis doxologias, de quibus plura cap. XXXIX. ult. Verum hæc omnes laudes cum sint creatæ, sunt pariter finite. Restat ergo sexta et summa Dei laus, quam Deo offeramus, ipsius scilicet Dei et SS. Trinitatis, qua ipsa laudavit, laudat, et laudabit seipsam immensa laude in æternum, ideoque crebro cum Ecclesia ipsi psallamus: « Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto, sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum, Amen, » q. d. Opto in immensum, uti par est, glorificare SS. Trinitatem; quare opto illi non tantum laudem meam, creaturarum, Sanctorum, Angelorum, B. Virginis et Christi Domini, sed et increatam qua ipsa glorificet seipsam. Gloria ergo sit Patri, et Filio, et Spiritui Sancto: gloria, inquam, increata et divina, qua Pater et Filius et Spiritus Sanctus se invicem immenso jubilo glorificaverunt in principio, id est, ab æterno, et nunc glorificant, et glorificabunt semper in sæcula sæculorum. Amen.

Hinc patet, primæ Sapientiæ, sive Deo, competere summam laudem, tum activam de qua hic agitur, tum passivam. Ipse enim summe laudat se ipsum, ac vicissim ipse summe laudatur a seipso, et quantum fieri potest, ab Angelis, hominibus omnibusque creaturis. Vide S. Augustinum *Soliloq.* cap. X. Audi eundem in *Meditat.* cap. XXXIII: « Deus, meus, inquit, vita mea, fortitudo mea, et laudatio mea, dignare me laudare te; da mihi lumen in corde, verbum in ore, ut cor meum meditetur gloriam tuam, et lingua mea toto die cantet laudes tuas. Sed quia non est pulchra laus in ore peccatoris, et quia vir pollutis labiis ego sum, munda, obsecro, cor meum ab omni inquinamento, sanctifica me, sanctificator omnipotens, interius et exterius, et fac me dignum laudibus tuis. »

TERTIA PARS CAPITIS,

QUA DOCET INSIPIENTIÆ, ID EST PECCATI, AUCTOREM NON ESSE DEUM, SED LIBERUM ARBITRIUM, CUI DEUS PROPOSUIT BONUM ET MALUM, UT ELIGAT UTRUMLIBET.

vers. 11. 11. NON DIXERIS: PER DEUM ABEST: QUÆ ENIM ODIT, NE FECERIS. — Legit Interpres ἀπέστ, id est abest. Est altera occupatio. Insipientes enim insipienter suæ insipientiæ causam ascribunt Deo, ut se excusent. Hoc arguit, q. d. Ne dicas: Per Deum stat, quod a me absit sapientia, id est, virtus et sanctitas, quia jam dictum est omnem sapientiam a Deo proficisci. Careo ergo illa, quia illam ipse mihi non concessit. Per ipsum ergo fit quod sim insipiens, id est, vitiosus et impius. Hoc, inquam, ne dixeris. Causam subdit: « Quæ enim odit, ne

feceris, » q. d. Deus odit insipientiam, id est, vitium et impietatem; ergo ejus nequit esse auctor vel causa, sed ejus tu tibi ipsi es causa, qui scilicet illam amas et facis quam Deus odit, ideoque facere nequit. Si enim tu eam odisses uti odit Deus, utique eam non faceres sicut non facit Deus. Porro, si non faceres illa quæ odit Deus, utique accederet ad te Deus et sapientia, quæ omnibus se communicare gestit.

Jam legunt ἀπέστ, in aoristo, id est defeci, ab ἀπίστου, id est deficio; unde vertunt, ne dixeris,

quoniam propter Dominum recessi a sapientia, id est, a recto, æquo et honesto, incidique in vitia et scelera: quæ enim odit ne feceris, q. d. Tu tibi ipse hujus defectus et tuorum scelerum es causa, quia scilicet facis quæ Deus odit, punit et ulciscitur, ac proinde non facit; nam, ut ait S. Fulgentius ad Monim.: «Deus malorum non est auctor, quorum est ultor.» Sic quoque legit S. Augustinus, *De Gratia et Lib. arbitr.* cap. II: «Ne dicas: Propter Deum recessi;» Tigurina, *ne dicas: Defeci impulsu Domini; non enim debes quæ odit facere.* Clare Syrus, *ne dicas: Ab ante Dominum* (id est, a Domino, per Dominum) *impie egi et peccavi, quia quod odit non facit.* Cum ergo odiat peccata et peccatores, utique ea et eos non facit.

Didactice hic discere, per Deum non stare quo minus quis sit probus et justus, quo minus quis bene vivat, quo minus quis salvetur; sed hæc omnia sibi suæque culpæ tribuere debere impios. Deus enim ex parte sua vult omnes salvos fieri, ideoque pro omnibus Christum Salvatorem misit, ac per eum sacramenta pro omnibus ad salutem opportuna instituit, omnibusque gratiam suam offert; sed eam excludunt impii, dum illi resistunt, vel cooperari nolunt; perinde ac sol, utpote lucidissimus, non est causa tenebrarum in domo, sed ejus incola qui fenestras soli ocludit. Hoc est quod ait Osee XIII, 9: «Perditio tua (id est, tibi imputanda), Israel: tantummodo in me auxilium tuum.» Vide ibi dicta. Porro alludit Siracides ad illud Proverb. XXIX, 3, juxta Septuaginta, *insipientia hominis vastat vias ejus, Deum autem accusat in corde suo.* Quam sententiam citat S. Augustinus lib. *De Gratia et Lib. arbitr.* cap. II, sed pro *vastat* legit *violat*, pro *accusat* legit *causat*. Noster vertit, *stultitia hominis supplantat gressus ejus: et contra Deum fervet animo suo.* Quare peperam argutuli quidam theologastri cum imperata non faciunt, ut suam desidiam excusent, respondent se non habuisse gratiam efficacem; de quibus plura vers. 19.

12. NON DICAS: ILLE (DEUS) ME IMPLANAVIT. — Græcizat Interpres: Græce enim est ἐπλανήσεν (unus codex legit ἐπλάσας, id est finxit, formavit), id est, ille me decepit; Tigurina, *ipse me in errorem impulit*; S. Augustinus loco citato legit, *induxit*, sed in *Speculo* legit, *implanavit*; πλανήσας enim est in errorem induco. Unde planetæ vocantur stellæ errantes, non fixæ, uti fixæ sunt illæ in firmamento. Porro error hic practicus intelligitur, puta peccatum et impietas. Causam enim subdens, ait: «Non enim necessarij sunt ei homines impii;» Syrus, *ne dicas: Ipse offendiculum posuit mihi.* Hinc olim Latinis planus dicebatur deceptor et sycophanta, teste Gellio, lib. XVI, cap. VII. Unde Budæus: «Impostores, inquit, a Græcis etiam plani dicuntur, sed certi cujusdam generis impostores, insigni versutia præditi.» Et Cicero *Pro Cluentio*: «Hic ille planus, inquit, improbissimus, etc., totus ex fraude et mendacio factus.» Hinc Planus nomen

erat hominis, qui solebat multos sic fallere, in quorum vehicula voluisset tolli, ut fingeret se erus fregisse; qui cum postea vere genu fregisset, et idem rogasset, non est ei creditum, uti describit Horatius, lib. I, *epist.* 17. Eustathius in *Odysseam* Homeri: Planus, ait, est, qui artem quamdam proficitur imponendi etiam spectantibus, quales fuerunt Ciphissidorus et Pantaleon, et Matreas apud Alexandriam, qui, ut auctor est Athæneus, hujusmodi ænigma proponebat: «Alere se feram quamdam quæ semetipsam esitaret;» ita ut nunc usque Matræa fera inventa non sit: fortassis autem aut iram, aut invidiam, aut animi ægritudinem significare voluit. Hujusmodi planos et impostores olim in deliciis regum fuisse, liquet ex Plinio, lib. XXXV, cap. X.

Porro, hæc atrox est blasphemia, quæ Deum facit auctorem erroris et peccati, uti facit Calvinus et Melancthon, dicens tam esse opus Dei proditionem Judæ, quam vocationem Pauli. Quod proinde anathemate damnat Concilium Tridentinum Sess. VI, can. 6. Minus blasphemus, tamen blasphemus, fuit Manes (parens Manichæorum), qui ne Deo peccatum ascriberet, finxit alium quemdam Deum malum (quasi diabolum), qui omnis mali esset causa. Deus enim est prima et summa veritas, cui ex diametro repugnat omnis error et falsitas: Deus est ipsa increata et immensa claritas, cui infinite repugnat omnis obscuritas, sicut soli repugnat caligo: Deus est æterna sapientia, cui summe repugnat omnis insipientia: Deus est ipsa per essentiam puritas, sinceritas, integritas, sanctitas, cui essentialiter repugnat omnis impuritas, hypocrisis, mendacium, iniquitas: Deus odit, imo est ipsum odium et abominatio peccati; quomodo ergo illud amare aut facere potest? Sola ergo voluntas sui peccati causa est, non Deus; omne enim peccatum ita essentialiter est voluntarium, ut, si non sit voluntarium, non sit peccatum, ait S. Augustinus, lib. *De Vera religione*, cap. XIV.

Hoc est quod ait S. Jacobus, cap. I, vers. 13: «Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est.» Vide ibi dicta. Simili modo Nazianzenus in *Tetrastich.* docet peccati culpam nobis ascribendam, non dæmoni. Sic enim canit:

Quid culpam in hostem semper ipsi vertimus,
Cum nostra robur præstant ipsi crimina?
Te criminare prorsus, aut certe magis:
Ignis tuus nam, flamma vero dæmonis.

Huc facit illud *Thren.* III, 65: «Dabis eis scutum cordis laborem tuum.» Quod explicans S. Hieronymus (vel potius Rabanus: hic enim videtur esse auctor): «Scutum cordis, inquit, contra Dominum habuit primus ille peccator, qui requirenti Domino cur lignum vetitum configisset, non ad se culpam reddidit, sed a muliere, quam ei dederat, se accepisse respondit, *Genes.* III, 12; ut

quasi reatum suum oblique in auctorem suum rel'deret, qui ei mulierem dederat quæ talia persunderet. Hoc scutum etiam requisita mulier tenuit, quando neque ipsa ad se culpam retulit, sed serpentis illud persuasionibus applicavit, ut ipsa quoque oblique reatum suum in Creatorem duceret, qui illuc intrare serpentem persuasurum talia permisisset. Unde nunc usque in usum peccantium trahitur, ut culpa cum arguitur, defendatur, et unde finiri reatus debuit, inde cumuletur.» Quocirca S. Augustinus censet hoc peccatum esse pene irremissibile. Explicans enim illud *Psal.* LVIII, 6: *Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem*, sic ait: «Est quædam iniquitas quam qui operatur, non potest fieri ut misereatur ei Deus: ipsa est defensio peccatorum; quando quisque defendit peccata sua, magnam iniquitatem operatur: hoc defendit quod Deus odit; et videte quam perverse, quam inique: si quid boni fecerit, sibi vult imputari; si quid mali, Deo; nam hoc modo defendunt homines peccata sua, ex Dei persona; quod pejus est. Nemo est qui audeat dicere: Bonum est adulterium, furtum, fraus, perjurium; sed quomodo ea defendunt? si Deus nolisset, id non fecissem; quid vis faciam fato meo? Ergo ad hoc peccatum tuum defendis, ut Deum accuses; ideo excusatur reus, ut culpetur judex: prorsus talem iniquitatem operantium non misereatur Deus.»

Hæc pertinent Poetæ Gentilium, qui Jovi et diis propria ascribunt adulteria, furta cæteraque scelera; per hoc enim docent Jovem et deos scelera robare, commendare, imo quasi edificare; quo quid potentius ad homines incitandum ut eadem imitentur? Quocirca S. Augustinus, lib. II *De Civit.* cap. VII, solerter advertit dæmonem suggestisse Poetis, ut illa scriberent, quo deorum exemplo homines ad omne nefas impellerentur. Sic enim adolescens ille Terentianus Jovis libidinibus se ad eandem incitatum et pene adactum asserit: «Ab hac, inquit S. Augustinus, tanta auctoritate adhibet patrociniū turpitudini suæ, cum in ea se jactat, imitari deum, at quem deum?»

Qui templa cæli summo sonitu concutit.
Ego homuncio id non facerem? Ego vero illud
Feci, ac lubens.

Porro, quo sensu in Scriptura dicatur Deus tradidisse in reprobum sensum, excæcasse vel obdurasse Pharaonem et similes, fuse explicui *Exodi* VII, 3.

NON ENIM NECESSARIJ SUNT EI HOMINES IMPII. — Græce, non enim opus habet viro peccatore; Tigurina, *peccante*; et ita legit Augustinus *De Gratia et Lib. arbitr.* cap. II; Syrus, *non enim est ei utilitas in homine iniquo.* Sensus est, q. d. Opus Dei, puta universum, totum a bono Deo conditum est bonum. Ad bonum autem opus non est malo, puta peccato, cum hoc bonum interimat. Igitur Deus ondens universum per omnia bonum, nullum

condidit, aut condere potest, malum. Malum enim ad bonum nec necessarium est, nec utile, sed inutile et noxium prorsus. Quod ergo Deus permittens peccata, iis uti norit bene, puta ad suam justitiam vindicativam, vel gratiam et misericordiam declarandam, id facit, non quod peccatis opus habeat, iisque delectetur, sed ut suam infinitam sapientiam, quæ ex malis bona elicere novit, potentiam, æquitatem et clementiam demonstraret. Deus, ait S. Augustinus lib. *De Genesi ad litteram Imperf.* cap. V: «Vitiatorum nostrorum non est auctor, sed ordinator, cum eo loco peccatores constituit, et ea perpeti cogit quæ merentur.» Vere Rabanus: «Non est, inquit, erroris nostri et prave actionis causa Deo deputanda, quia ruina nostra non est illi necessaria, sed magis ipse allevat omnes qui ruunt, et erigit omnes elisos.» Homini opus est mactare oves, boves, porcos, aves, etc., quia horum carnes ei necessarie sunt ad cibum, medicinam aliosque usus. At Deo non est opus ruina hominis ad aliquem suum usum, tum quia ipse nulla re indiget, quia omnia habet et potest; tum quia ipse, cum sit optimus, non vult nisi bonum, ad quod opus non est malo vel peccato.

Dices: Deus vult esse peccatores et miseros, ut habeat in quos exerceat suam clementiam et misericordiam. Si enim non essent miseri, nullam posset Deus facere misericordiam.

Respondeo, Deus non vult, sed permittit peccatores et peccata, quæ plurima committit humana fragilitas, ut eorum misereatur. Jam enim per lapsum Adæ, omnes proni sumus in peccata.

Instabis: Cur Deus permisit lapsum Adæ? Videtur enim eum voluisse ad hoc, ut haberet occasionem miserendi ejus et posterorum.

Respondeo, Deum non voluisse positive, sed permissive, id est, permisisse lapsum Adæ, sed ad bonum finem, ut scilicet ejus miseretur. Adde, Deum misericordiam suam magis declarare in præservando hominem a peccato, quam lapsum e peccato eripiendo: sicut major est misericordia et beneficentia præservare quempiam ne labatur in foveam, omniaque membra conquasset, quam lapsum et conquassatum eripere et sanare. Sic Deus majorem misericordiam præstitit B. Virgini, præservando illam a peccato originali, quod naturaliter contrahere debuisset, quam si ab illo contracto eam purgasset. Audi S. Augustinum, lib. III *Confess.* n. «Hæc, inquit, verior misericordia, sed non in ea delectatur cor; nam etsi approbatur officio charitatis, qui dolet miserum, mallet tamen utique non esse quod doleret, qui germanitus misericors est. Si enim est malevola benevolentia (quod fieri non potest), potest ille, qui veraciter sinceriterque miseretur, cupere esse miseros, ut misereatur.»

13. OMNE EXSECRAMENTUM ERRORIS ODIT DOMINUS, ET NON ERIT AMABILE TIMENTIBUS EUM. — Sic quoque legit S. Augustinus in *Speculo*. Exsecramentum, græce βδελύγμα, id est, abominationem erroris,